

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
NICHOLAS EMILIOU IŠVADA,
pateikta 2023 m. spalio 5 d.¹

Byla C-283/21

VA

prieš

Deutsche Rentenversicherung Bund,

dalyvaujant

RB

(*Landessozialgericht Nordrhein-Westfalen* (Šiaurės Reino-Vestfalijos aukštesnysis socialinių bylų teismas, Vokietija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Darbuotojų migrantų socialinė apsauga – Socialinės apsaugos sistemų koordinavimas – Reglamentas (EB) Nr. 987/2009–44 straipsnio 2 dalis – Taikymo sritis – Neįgalumo išmokos – Apskaičiavimas – Kitoje valstybėje narėje įgytų „vaiko auginimo laikotarpių“ įskaitymas – Sąlygos – SESV 21 straipsnis – Laisvas piliečių judėjimas“

I. Įžanga

1. Sąjungos piliečiai per savo gyvenimą gali dirbti ir gyventi skirtingose valstybėse narėse. Jie taip pat gali daryti „karjeros pertraukas“ ir skirti laiko vaikams auginti. Asmuo gali pradėti profesinę karjerą vienoje valstybėje narėje (toliau – valstybė narė A), vėliau nustoti dirbti, kad augintų savo vaikus kitoje valstybėje narėje (toliau – valstybė narė B), o tada vėl pradėti dirbti valstybėje narėje A. Ar tokiu atveju pagal Sąjungos teisę reikalaujama, kad valstybė narė A, skirdama pensiją suinteresuotajam asmeniui, taikytų savo teisės aktus valstybėje narėje B įgytiems „vaiko auginimo laikotarpiams“ ir juos įskaitytų, tarsi jie būtų įgyti jos teritorijoje?

¹ Originalo kalba: anglų.

2. Tai buvo svarbiausias klausimas, dėl kurio priimti sprendimai bylose *Elsen*², *Kauer*³ ir *Reichel-Albert*⁴, taikant Reglamentą (EEB) Nr. 1408/71⁵, kuris buvo panaikintas ir pakeistas reglamentais (EB) Nr. 883/2004⁶ ir Nr. 987/2009⁷, taip pat visai neseniai – Sprendime byloje *Pensionsversicherungsanstalt (Užsienyje įgyti „vaiko auginimo laikotarpiai“)*⁸, kuri, kaip ir ši byla, buvo susijusi su dviem pastaraisiais reglamentais reglamentuojamomis situacijomis.

3. Sprendime *Pensionsversicherungsanstalt* Teisingumo Teismas nustatė, kad nors Sąjungos teisės aktų leidėjas buvo priėmęs specialią nuostatą dėl valstybėje narėje B įgytų „vaiko auginimo laikotarpių“ įskaitymo valstybėje narėje A, t. y. Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalį, toji nuostata nebuvo taikoma išimtinai. Taigi jurisprudencija, kurią Teisingumo Teismas suformavo taikydamas Reglamentą Nr. 1408/71, tuo metu, kai Sąjungos teisės aktų leidėjas dar nebuvo priėmęs jokios nuostatos šiuo klausimu, išliko aktuali. Tuo remdamasis jis konstatavo, kad, esant tokiai situacijai, kai Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalies sąlygos nėra įvykdytos, todėl atitinkamas asmuo negali remtis šia nuostata, pagal SESV 21 straipsnį, kuriuo saugoma Sąjungos piliečių judėjimo laisvė, valstybė narė A vis tiek privalėjo taikyti savo teisės aktus valstybėje narėje B įgytiems „vaiko auginimo laikotarpiams“ ir laikyti šiuos laikotarpius įgytais jos teritorijoje, jeigu jie buvo „pakankamai glaudžiai susiję“ su atitinkamo asmens toje valstybėje narėje įgytais „draudimo laikotarpiais“. Taip būtų tuo atveju, jeigu šis asmuo būtų dirbęs ir mokėjęs įmokas tik valstybėje narėje A tiek iki savo persikėlimo, tiek po persikėlimo gyventi į valstybę narę B⁹.

4. Pagrindinėje byloje nagrinėjama situacija yra šiek tiek kitokia. Ieškovė pagrindinėje byloje VA įgijo tai, ką suprantu kaip laikotarpius, kurie Vokietijoje gali būti prilyginami „draudimo laikotarpiams“, tiek prieš augindama vaikus Nyderlanduose, tiek vėliau. Vis dėlto ji pradėjo mokėti įmokas į Vokietijos privalomojo socialinio draudimo pensijų sistemą tik praėjus keleriems metams po to, kai nustojo skirti laiką vaikams auginti.

5. Tokiomis aplinkybėmis šioje byloje kyla klausimas, ar Teisingumo Teismo jurisprudencijoje suformuluotas „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijus yra įvykdytas tuo atveju, kai atitinkamas asmuo nemokėjo jokių įmokų į valstybės narės A privalomojo pensijų draudimo sistemą, kol dar neaugino vaikų valstybėje narėje B. Kaip paaiškinsiu toliau, manau, kad į šį klausimą reikia atsakyti teigiamai. Iš tiesų, mano nuomone, vien ši aplinkybė netrukdo nustatyti „pakankamai glaudaus ryšio“ tarp valstybėje narėje B įgytų „vaiko auginimo laikotarpių“ ir valstybėje narėje A įgytų „draudimo laikotarpių“.

² 2000 m. lapkričio 23 d. sprendimas (C-135/99, EU:C:2000:647; toliau – Sprendimas *Elsen*).

³ 2002 m. vasario 7 d. sprendimas (C-28/00, EU:C:2002:82; toliau – Sprendimas *Kauer*).

⁴ 2012 m. liepos 19 d. sprendimas (C-522/10, EU:C:2012:475; toliau – Sprendimas *Reichel-Albert*).

⁵ 1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamentas dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje (OL L 149, 1971, p. 2; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 35).

⁶ 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo (OL L 166, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 72; klaidų ištaisymas OL L 188, 2013, p. 10).

⁷ 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas, nustatantis Reglamento (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo įgyvendinimo tvarką (OL L 284, 2009, p. 1).

⁸ 2022 m. liepos 7 d. sprendimas (C-576/20, EU:C:2022:525; toliau – Sprendimas *Pensionsversicherungsanstalt*).

⁹ Ten pat, 63 punktą.

II. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

1. Reglamentas Nr. 883/2004

6. Reglamento Nr. 883/2004 II antraštinėje dalyje „Taikytinų teisės aktų nustatymas“, be kita ko, yra 11 straipsnis, jame numatyta:

„1. Asmenims, kuriems taikomas šis reglamentas, taikomi tik vienos valstybės narės teisės aktai. Tie teisės aktai taikomi remiantis šioje antraš[t]inėje dalyje numatytais nuostatomis. <...>

<...>

3. Laikantis 12–16 straipsnių nuostatų:

a) vienoje valstybėje narėje pagal darbo sutartį arba savarankiškai dirbantiems asmenims taikomi tos valstybės teisės aktai;

<...>

e) visiems kitiems asmenims, kuriems netaikomi a–d punktai, taikomi tos valstybės narės, kurioje jie gyvena, teisės aktai, nepažeidžiant kitų šio reglamento nuostatų, garantuojančių jiems išmokas pagal vienos ar daugiau valstybių narių teisės aktus.

<...>“

2. Reglamentas Nr. 987/2009

7. Reglamente Nr. 987/2009 išdėstyta Reglamento Nr. 883/2004 įgyvendinimo tvarka, kaip nurodyta pastarojo reglamento 89 straipsnyje.

8. Reglamento Nr. 987/2009 14 konstatuojamojoje dalyje nurodyta:

„Reikia tam tikrų konkrečių taisyklių ir procedūrų, pagal kurias būtų apibrėžiami teisės aktai, taikytini siekiant atsižvelgti į laikotarpius įvairiose valstybėse narėse, kuriose apdraustasis augino vaikus.“

9. To reglamento 44 straipsnyje nustatyta:

„1. Šiame straipsnyje „vaiko auginimo laikotarpis“ reiškia laikotarpį, kuris įskaitomas pagal valstybės narės pensijų teisės aktus arba dėl kurio prie pensijos pridedama papildoma išmoka tiesiogiai dėl tos priežasties, kad asmuo augino vaiką, neatsižvelgiant į metodą, kuris buvo naudojamas tiems laikotarpiams apskaičiuoti ir į tai, ar jie buvo įgyti auginant vaiką, ar pripažinti atgaline data.

2. Jeigu pagal valstybės narės, kuri yra kompetentinga pagal Reglamento [Nr. 883/2004] II antraštinę dalį, teisės aktus neatsižvelgiama į vaiko auginimo laikotarpius, valstybės narės,

kurios teisės aktai pagal [Reglamento Nr. 883/2004] II antraštinę dalį buvo taikomi atitinkamam asmeniui, todėl, kad jis [dirbo] pagal darbo sutartį arba kaip savarankiškai dirbantis asmuo tuo metu, kai pagal tuos teisės aktus imta atsižvelgti į vaiko auginimo laikotarpį atitinkamo vaiko atžvilgiu, įstaiga ir toliau yra atsakinga už tai, kad būtų atsižvelgta į šį laikotarpį kaip į vaiko auginimo laikotarpius pagal jos pačios teisės aktus, taip tarsi šis vaikas buvo auginamas jos teritorijoje.

<...>“

B. Nacionalinė teisė

10. *Sozialgesetzbuch Sechstes Buch* (Socialinės apsaugos kodekso VI knyga; toliau – SGB VI), iš dalies pakeistos 2018 m. lapkričio 28 d. įstatymu (*BGBI. I*, p. 2016), 56 straipsnyje numatyta:

„(1) Vaiko auginimo laikotarpiai“ – tai laikotarpiai, praleisti auginant vaiką trejus pirmuosius jo gyvenimo metus. Vaiko auginimo laikotarpis įskaitomas vienam iš vaiko tėvų <...> jeigu:

- 1) laikotarpis, kurį vienas iš tėvų augino vaiką, priskirtinas tam iš tėvų;
- 2) vaikas buvo auginamas Vokietijos Federacinės Respublikos teritorijoje arba galima laikyti, kad vaikas buvo auginamas Vokietijos Federacinės Respublikos teritorijoje; ir
- 3) tam vienam iš tėvų nėra draudžiama įskaityti tokio laikotarpio.

<...>

(3) Buvo auginama Vokietijos Federacinėje Respublikoje, jeigu vaiką auginęs vienas iš tėvų nuolat ten su juo gyveno. Vaiko auginimo laikotarpis laikomas vaiko auginimu Vokietijos Federacinėje Respublikoje, kai vaiką auginantis vienas iš tėvų su juo nuolat gyvena užsienyje ir per laikotarpį, skirtą vaikui auginti, arba prieš pat vaiko gimimą tas vienas iš tėvų įgijo privalomųjų mokymų mokėjimo laikotarpius dėl darbo pagal darbo sutartį ar savarankiško darbo šioje valstybėje <...>

<...>

(5) Vaiko auginimo laikotarpis prasideda pasibaigus mėnesiui, kurį vaikas gimė, ir baigiasi po 36 kalendorinių mėnesių. <...>“

11. SGB VI, iš dalies pakeisto 2014 m. birželio 23 d. įstatymu (*BGBI. I*, p. 787), 249 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Vaiko, gimusio iki 1992 m. sausio 1 d., auginimo laikotarpis baigiasi praėjus 24 kalendoriniams mėnesiams nuo mėnesio, kurį vaikas gimė, pabaigos.“

III. Faktinės aplinkybės, procesas nacionaliniame teisme ir prejudiciniai klausimai

12. Ieškovė pagrindinėje byloje VA yra Vokietijos pilietė, gimusi 1958 m. Nuo 1962 m. iki 2010 m. ji gyveno Valse (Nyderlandai), miestelyje, esančiame maždaug 5 km nuo Acheno (Vokietija)¹⁰. Gyvendama ten, ji lankė mokyklą Achene, o 1975 m. rugpjūčio mėn. pradėjo mokytis valstybės sertifikuotos auklėtojos profesijos.

13. Nuo 1978 m. rugpjūčio 1 d. VA vienus metus atliko profesinę praktiką Acheno mieste esančiame vaikų darželyje. Įprastomis aplinkybėmis tie metai būtų buvę laikomi darbo Vokietijoje laikotarpiu, kuriam taikomas privalomasis draudimas. Vis dėlto, kadangi nebuvo pakankamai apmokamų darbo vietų, visą tą laikotarpį VA dirbo neatlygintinai, todėl toks draudimas jai nebuvo taikomas. Taigi ji nemokėjo jokių įmokų į Vokietijos teisės aktuose nustatytą privalomojo pensijų draudimo sistemą.

14. 1979 m. rugpjūčio mėn., kai profesinė praktika baigėsi, VA atnaujino valstybės sertifikuotos auklėtojos studijas Achene ir įgijo *Fachhochschulreife* (profesinis bakalaureatas), nors ir toliau gyveno Nyderlanduose. Baigusi studijas 1980 m. liepos mėn. ji nebevykdė jokios profesinės veiklos nei Vokietijoje, nei Nyderlanduose.

15. VA vėliau pagimdė du vaikus. Tuo metu, kai gimė vaikai, VA vis dar nebuvo sumokėjusi jokių įmokų į Vokietijos privalomojo pensijų draudimo sistemą. Ji augino savo vaikus Nyderlanduose.

16. Nuo 1993 m. rugsėjo mėn. iki 1995 m. rugpjūčio mėn. ir vėliau, nuo 1999 m. balandžio mėn. iki 2012 m. spalio mėn., VA dirbo Vokietijoje. Jos darbui, kuris pagal Vokietijos teisę buvo laikomas „smulkiu“, nebuvo taikomas privalomasis draudimas.

17. 2010 m. VA grįžo į Vokietiją. Po 2012 m. spalio mėn. ji pradėjo vykdyti atlygintiną veiklą ir buvo apdrausta privalomuoju draudimu. Ji pradėjo mokėti įmokas į Vokietijos privalomojo pensijų draudimo sistemą.

18. Nuo 2018 m. kovo mėn. VA gauna pensiją iš Vokietijos dėl visiškai sumažėjusio darbingumo. Apskaičiuodama šios pensijos dydį *Deutsche Rentenversicherung Bund*, atsakovė pagrindinėje byloje, nusprendė, kad, be laikotarpių, kuriais VA mokėjo įmokas į Vokietijos privalomojo pensijų draudimo sistemą (laikotarpis nuo 2012 m.), į reikšmingus laikotarpius buvo įtraukti ir jos profesinio rengimo Vokietijoje laikotarpiai (1975 m. rugpjūčio mėn.–1978 m. liepos mėn. ir 1979 m. rugpjūčio mėn.–1980 m. liepos mėn.), ir „vaiko auginimo laikotarpis“ nuo 1999 m. balandžio 1 d. iki birželio 1 d., kai ji augino savo vaikus Nyderlanduose, o Vokietijoje dirbo samdomą darbą (ji dirbant nereikėjo mokėti privalomojo draudimo įmokų).

19. VA tvirtina, kad *Deutsche Rentenversicherung Bund* kaip reikšmingų laikotarpių neįskaitė „vaiko auginimo laikotarpių“, kuriuos ji įgijo Nyderlanduose 1986 m. lapkričio 15 d.–1999 m. kovo 31 d., kai nevykdė profesinės veiklos (toliau – ginčijami laikotarpiai). Ji apskundė tokį atsisakymą pirmosios instancijos teismui. Jos ieškinys buvo atmestas.

20. VA apskundė pirmosios instancijos teismo sprendimą *Landessozialgericht Nordrhein-Westfalen* (Šiaurės Reino-Vestfalijos aukštesnysis socialinių bylų teismas, Vokietija).

¹⁰ Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad nuo 1962 m. iki 1975 m. VA su pertraukomis gyveno Nyderlanduose. Ji pradėjo ten nuolat gyventi 1975 m.

21. Minėtas teismas pažymi, kad tai, jog ginčijamais laikotarpiais abu VA vaikai nebuvo auginami Vokietijoje, neleidžia įskaityti šių laikotarpių pagal SGB VI 56 straipsnio 3 dalies pirmą sakinį. Ginčijamiems laikotarpiams negali būti taikomas ir SGB VI 56 straipsnio 3 dalies antras sakiny, nes tam, kad tai būtų įmanoma, VA būtų turėjusi nuolat gyventi užsienyje su savo vaikais ir per šiuos laikotarpius ar prieš pat juos įgyti privalomųjų mokymų mokėjimo laikotarpius Vokietijoje dėl užsienyje (t. y. Nyderlanduose) pagal darbo sutartį arba savarankiškai dirbto darbo. Jis taip pat pažymi, kad Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalyje nustatytos sąlygos nėra įvykdytos, nes VA, kai gimė jos vaikai, Vokietijoje nedirbo pagal darbo sutartį ar savarankiškai tuo metu, kai prasidėjo ginčijami laikotarpiai.

22. Tokiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar, atsižvelgiant į Teisingumo Teismo sprendimus, be kita ko, Sprendimą *Reichel-Albert, Deutsche Rentenversicherung Bund* turi atsižvelgti į ginčijamus laikotarpius kad suteiktų VA pensiją, nes yra tam tikrų aplinkybių, leidžiančių manyti, jog esama „pakankamai glaudaus ryšio“, remiantis SESV 21 straipsniu. Šiuo klausimu jis pažymi, viena vertus, kad VA situacija skiriasi nuo tos, dėl kurios buvo priimtas tas sprendimas. Iš tiesų iki vaikų gimimo VA *išvis* nebuvo apdrausta privalomuoju draudimu Vokietijoje. Taigi ji nemokėjo mokymų į tos valstybės narės teisės aktais nustatytą privalomojo pensijų draudimo sistemą. Be to, ji ne tik perkėlė savo gyvenamąją vietą į kitą valstybę narę (Nyderlandus) – iš tikrųjų ji ten nuolat gyveno.

23. Kita vertus, minėtas teismas pabrėžia, kad visas VA darbo stažas susijęs su Vokietija, kad ji lankė mokyklą tik Vokietijoje, kad atliko vienų metų profesinę praktiką Vokietijoje, kurią atlikdama ji būtų buvusi apdrausta privalomuoju draudimu, jei bylai reikšmingų aplinkybių klostymosi laikotarpiu būtų buvę pakankamai apmokamų darbo vietų, ir kad kiti metai, kai VA mokėsi profesijos, buvo įregistruoti kaip „pensijai svarbūs laikotarpiai“. Be to, VA vaikai lankė mokyklą Vokietijoje ir ji su savo šeima apsigyveno Nyderlanduose labai arti Vokietijos sienos.

24. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kelia klausimą, ar tai, kad ginčijami laikotarpiai nėra įskaitomi pagal nacionalinę teisę, yra suderinama su SESV 21 straipsniu.

25. Šiomis aplinkybėmis *Landessozialgericht Nordrhein-Westfalen* (Šiaurės Reino-Vestfalijos aukštesnysis socialinių bylų teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar pagal Nyderlandų – kompetentingos valstybės narės pagal [Reglamento Nr. 883/2004] II antraštinę dalį – teisės aktus [Reglamento Nr. 987/2009] 44 straipsnio 2 dalyje minimas vaiko auginimo laikotarpis yra įskaitomas taip, kad vaiko auginimo Nyderlanduose laikotarpis, kaip vien gyvenimo šalyje laikotarpis, suteikia teisių į pensiją?

2. Jeigu į pirmąjį klausimą būtų atsakyta neigiamai:

Ar [Reglamento Nr. 987/2009] 44 straipsnio 2 dalis – toliau plėtojant [Teisingumo Teismo] sprendimus [*Elsen*] ir [*Reichel-Albert*] – turi būti aiškinama plačiai, taip, kad kompetentinga valstybė narė privalo įskaityti vaiko auginimo laikotarpį ir tuomet, kai vaiką auginantis asmuo prieš jo auginimą ir po jo dėl mokymosi arba darbo pagal darbo sutartį yra įgijęs teisių į pensiją suteikiančių laikotarpių tik šios valstybės [narės] sistemoje, tačiau prieš pat vaiko auginimą arba iš karto po jo nemokėjo mokymų į šią sistemą?“

26. 2021 m. balandžio 23 d. prašymas priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teisme gautas 2021 m. gegužės 4 d. Vokietijos, Čekijos ir Nyderlandų vyriausybės, taip pat Europos Komisija pateikė rašytines pastabas. 2023 m. gegužės 11 d. vykusiame teismo posėdyje dalyvavo tos pačios suinteresuotosios šalys, išskyrus Čekijos vyriausybę.

IV. Analizė

27. Apskaičiuodamos pensiją¹¹ valstybių narių kompetentingos institucijos paprastai remiasi atitinkamo asmens įgytų „draudimo laikotarpių“ arba „gyvenimo šalyje laikotarpių“ skaičiumi¹². Atsižvelgiant į bendrą reglamentų Nr. 883/2004 ir Nr. 987/2009 tikslą „parengti tik koordinavimo sistemą“ ir taip atsižvelgti į nacionalinių socialinės apsaugos sistemų ypatumus¹³, sprendimą dėl to, kas laikoma „draudimo laikotarpiu“ ar „gyvenimo [šalyje] laikotarpiu“ arba ką galima prilyginti tokiems laikotarpiams, priima kiekviena valstybė narė¹⁴, jeigu jos teisės aktai atitinka SESV nuostatas dėl laisvo asmenų judėjimo, visų pirma SESV 21 straipsnį¹⁵.

28. Kai kurios valstybės narės (bet ne visos) yra numačiusios, kad „vaiko auginimo laikotarpiai“ prilyginami „draudimo laikotarpiams“ arba „gyvenimo [šalyje] laikotarpiams“, todėl jie įskaitomi skiriant pensiją.

29. Tokiomis aplinkybėmis Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalyje nustatyta speciali taisyklė, pagal kurią tuo atveju, kai asmuo dirbo ir augino savo vaikus skirtingose valstybėse narėse, siekiama nustatyti aplinkybes, kuriomis valstybė narė A (valstybė narė, kurioje asmuo dirbo) turi taikyti savo teisės aktus valstybėje narėje B įgytiems „vaiko auginimo laikotarpiams“, ir tokiu atveju reikalaujama, kad šie laikotarpiai būtų prilyginti valstybėje narėje A įgytiems laikotarpiams¹⁶. Ši valstybės narės A kompetencija yra papildoma valstybės narės B kompetencijos atžvilgiu. Ištis valstybės narės A pareiga taikyti savo teisės aktus valstybėje narėje B įgytiems „vaiko auginimo laikotarpiams“ taikoma tik tuo atveju, jei pagal valstybės narės B teisės aktus dar nėra leidžiama įskaityti vaiko auginimo laikotarpių.

30. Kaip paaiškina Čekijos vyriausybė, Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalimi nesiekama užtikrinti, kad naudos gavėjo situacijai būtų taikomi palankiausi teisės aktai ir valstybėms narėms nenustatoma pareiga įskaityti „vaiko auginimo laikotarpius“ kaip atitinkamus „draudimo laikotarpius“ ar „gyvenimo [šalyje] laikotarpius“ pagal jų teisės aktus; šia nuostata veikiau siekiama išvengti situacijų, kai tokie laikotarpiai neišskaitomi pagal vienos valstybės narės

¹¹ Pagal Reglamento Nr. 883/2004 1 straipsnio w punktą sąvoka „pensija“ apibrėžiama kaip apimanti „ne tik pensijas, bet ir vienkartinės išmokas, kurios gali būti išmokamos vietoj pensijų, mokėjimus, susijusius su įmokų kompensavimu, ir pagal III antraštinės dalies nuostatas periodiškus papildinimus bei priemokas“. Ji apima neįgalumo išmokų, kurias šioje byloje VA teigia turinti teisę gauti, mokėjimą (žr. 4 skyrių „[Neįgalumo] išmokos“). Taip pat žr. 3 straipsnio 1 dalies c punktą, iš kurio aišku, kad šis reglamentas taikomas ne tik senatvės išmokoms, bet ir neįgalumo išmokoms.

¹² Šiuo konkrečiu atveju žr. Reglamento Nr. 883/2004 45 straipsnį, kuriame nurodyta, kad pagal kompetentingos valstybės narės įstaigos teisės aktus teisės į neįgalumo išmokas įgijimas, išlaikymas ar atgavimas gali būti siejamas su draudimo ar gyvenimo šalyje laikotarpių įgijimu.

¹³ Žr., be kita ko, Reglamento Nr. 883/2004 4 konstatuojamąją dalį.

¹⁴ Dėl sąvokų „draudimo laikotarpis“ ir „gyvenimo [šalyje] laikotarpis“ apibrėžties žr. atitinkamai Reglamento Nr. 883/2004 1 straipsnio t ir v punktus. Abi sąvokos apibrėžiamos remiantis „teisės aktais, pagal kuriuos jie buvo įgyti arba laikomi įgytais“.

¹⁵ Žr. Sprendimą *Pensionsversicherungsanstalt* (49 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

¹⁶ Konkrečiai kalbant, tai reiškia, kad jeigu pagal vienos valstybės narės teisės aktus skiriant pensiją paprastai leidžiama atsižvelgti į „vaiko auginimo laikotarpius“, pagal šiuos teisės aktus vienoje ar keliose kitose valstybėse narėse įgyti „vaiko auginimo laikotarpiai“ negali būti vertinami skirtingai nei nacionaliniu lygmeniu įgyti laikotarpiai.

teisės aktus vien dėl to, kad jie buvo įgyti kitoje valstybėje narėje. Šiuo požiūriu toje nuostatoje atspindėtas bendrasis vienodo požiūrio principas, kurį siekta kodifikuoti Reglamento Nr. 883/2004 5 straipsnyje¹⁷ ir kuris kyla tiesiogiai iš SESV 21 straipsnio.

31. Kaip jau paaškinau savo išvadoje byloje *Pensionsversicherungsanstalt*¹⁸, pagal Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalį tai, ar valstybės narės A teisės aktai bus taikomi valstybėje narėje B įgytiems „vaiko auginimo laikotarpiams“, priklausys nuo to, ar yra įvykdytos šios trys kumuliacinės sąlygos:

- pagal valstybės narės B teisės aktus nėra įskaitomi „vaiko auginimo laikotarpiai“,
- valstybės narės A teisės aktai atitinkamam asmeniui anksčiau buvo taikomi dėl to, kad jis toje valstybėje narėje dirbo pagal darbo sutartį arba savarankiškai, ir
- šiam asmeniui dėl šios veiklos ir toliau buvo taikomi valstybės narės A teisės aktai tuo metu, kai pagal šios valstybės narės teisės aktus dėl atitinkamo vaiko buvo pradėtas įskaityti „vaiko auginimo laikotarpis“¹⁹.

32. Iš bylos medžiagoje esančios informacijos ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo paaškinimų sprendžiu, kad VA neatitinka antrosios ir trečiosios iš mano pirma nurodytų sąlygų, nes ji nedirbo pagal darbo sutartį ar savarankiškai valstybėje narėje A (Vokietijoje), todėl iki savo vaikų gimimo niekada nemokėjo įmokų į Vokietijos privalomojo pensijų draudimo sistemą, nors faktiškai baigė profesinius mokymus ir atliko vienų metų profesinę praktiką šios šalies darželyje.

33. Vis dėlto norėčiau pažymėti, jog Sprendime *Pensionsversicherungsanstalt* Teisingumo Teismas konstatavo, kad Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalyje „išimtinu pagrindu nereglamentuojamas vaiko auginimo laikotarpių <...> įskaitymas“²⁰. Toje byloje aptariamas asmuo taip pat neatitiko šios išvados 31 punkte nurodytos trečiosios sąlygos (nors atitiko antrąją). Kaip jau nurodžiau šios išvados 3 punkte, Teisingumo Teismas konstatavo, kad nors tokiais aplinkybėmis tas asmuo negalėjo remtis Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalimi, valstybė narė A vis tiek turėjo taikyti savo teisės aktus valstybėje narėje B įgytiems „vaiko auginimo laikotarpiams“ ir įskaityti šiuos laikotarpius, tarsi jie būtų įgyti jos pačios teritorijoje. Jis grindė tokią išvadą SESV 21 straipsniu ir tuo, kad šie laikotarpiai ir „draudimo laikotarpiai“ (toje byloje nagrinėtu atveju – darbo pagal sutartį arba savarankiško darbo laikotarpiai), įgyti valstybėje narėje A, buvo „pakankamai glaudžiai susiję“²¹.

34. Atsižvelgiant į tokį sprendimą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo antrąją klausimą reikia suprasti taip, kad juo iš esmės siekiama išsiaiškinti, ar „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijus, kurį Teisingumo Teismas nustatė savo jurisprudencijoje, remdamasis ne Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalimi, o SESV 21 straipsniu, yra įvykdytas tokiu atveju, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo abejonės šiuo klausimu kyla dėl to, kad, skirtingai nei ieškovės byloje, kuriose buvo

¹⁷ Šiuo tikslu taip pat žr. pastarojo reglamento 5 konstatuojamąją dalį.

¹⁸ C-576/20, EU:C:2022:75, 32 punktą.

¹⁹ Be kita ko, pažymėtina, jog Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 3 dalyje aiškiai nustatyta, kad šio straipsnio 2 dalyje įtvirtinta pareiga netaikoma, jei atitinkamam asmeniui taikomi ar pradedami taikyti *kitos* valstybės narės teisės aktai dėl to, kad jis vykdo veiklą pagal darbo sutartį ar kaip savarankiškai dirbantis asmuo.

²⁰ Žr. Sprendimo *Pensionsversicherungsanstalt* 55 punktą.

²¹ Ten pat, 66 punktą.

priimti sprendimai *Elsen, Kauer, Reichel-Albert* ir *Pensionsversicherungsanstalt*, kuriuose Teisingumo Teismas nustatė esant tokį „pakankamai glaudų ryšį“, VA *visiškai* nemokėjo įmokų į Vokietijos teisės aktuose numatytą privalomojo draudimo sistemą ir pagal šios valstybės narės teisės aktus negalėjo būti laikoma „dirbusia pagal darbo sutartį“ ar „dirbusia savarankiškai“ Vokietijoje prieš tai, kai augino vaikus Nyderlanduose.

35. Paaškinsiu, kodėl manau, kad tokia aplinkybė savaime neatleidžia valstybės narės A (Vokietijos) nuo pareigos taikyti savo teisės aktus valstybėje narėje B (Nyderlanduose) įgytiems „vaiko auginimo laikotarpiams“. Vis dėlto prieš pereidamas prie šio klausimo pateiksiu atsakymą į pirmąjį klausimą dėl šios išvados 31 punkte nurodytos pirmosios sąlygos išaiškinimo, t. y. kad pagal valstybės narės B teisės aktus neturi būti įskaitomas joks „vaiko auginimo laikotarpis“ tam, kad valstybei narei A tektų tokia pareiga. Šiuo klausimu pažymiu, jog Komisija teigia, kad šioje byloje šis klausimas neturi jokios reikšmės, nes Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalyje nustatytos antroji ir trečioji sąlygos bet kuriuo atveju nėra įvykdytos. Sutinku su tuo, kad pagrindinėje byloje VA negali remtis šia nuostata. Vis dėlto, mano nuomone, tai nereiškia, kad klausimas, ar valstybė narė B (šiuo atveju Nyderlandai) neatsižvelgia į ginčijamus laikotarpius, neturi reikšmės. Iš tikrųjų manau, kad, esant tokiai situacijai, kai reglamentai Nr. 883/2004 ir Nr. 987/2009 taikomi *ratione temporis* (kaip yra nagrinėjamu atveju), Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalyje nustatyta pirmoji sąlyga taikoma *mutatis mutandis*, kai klausimas, ar „vaiko auginimo laikotarpiai“ yra įskaitomi, reglamentuojamas ne šia nuostata, o taikant „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijų, kurį Teisingumo Teismas suformulavo remdamasis SESV 21 straipsniu.

A. Dėl pirmojo klausimo: kada pagal valstybės narės B teisės aktus „įskaitomas“ „vaiko auginimo laikotarpis“?

36. Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar šios išvados 31 punkte nurodyta pirmoji sąlyga yra įvykdyta, jei pagal valstybės narės B (nagrinėjamu atveju – Nyderlandų) teisės aktus dėl tokio laikotarpio teisės į pensiją įgyjamos ne todėl, kad jis prilyginamas „draudimo laikotarpiui“, o todėl, kad jis įskaitomas kaip „gyvenimo [šalyje] laikotarpis“.

37. Iš pradžių norėčiau labai aiškiai pažymėti du aspektus. Pirma, norėčiau paašškinti, kaip jau nurodžiau šios išvados 35 punkte, kodėl ši sąlyga, kuri nustatyta Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalyje, taikoma *mutatis mutandis*, kai atitinkamas asmuo negali grįsti savo reikalavimo šia nuostata ir vietoj to privalo remtis SESV 21 straipsniu ir „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijumi, kurį Teisingumo Teismas suformulavo sprendimuose *Elsen, Kauer, Reichel-Albert* ir *Pensionsversicherungsanstalt*.

38. Šiuo klausimu pirmiausiai norėčiau priminti, kad, kaip paašškinau savo išvadoje byloje *Pensionsversicherungsanstalt*²², vienas iš pagrindinių reglamentų Nr. 883/2004 ir Nr. 987/2009 principų yra tas, kad asmeniui, kuriam taikomi šie reglamentai, „taikomi tik vienos valstybės narės teisės aktai“²³.

²² C-576/20, EU:C:2022:75, 64 ir 65 punktai.

²³ Žr. Reglamento Nr. 883/2004 11 straipsnio 1 dalį. Iš tiesų šiame reglamente ir Reglamente Nr. 987/2009 nustatyta koordinavimo sistema siekiama dvejopo tikslo, t. y. išvengti, pirma, to, kad asmenys, patenkantys į Reglamento Nr. 883/2004 taikymo sritį, netektų socialinės apsaugos dėl to, kad jiems netaikomi jokie teisės aktai, ir, antra, kelių valstybių nacionalinės teisės aktų taikymo tuo pačiu metu ir dėl to galinčių kilti pasekmių (šiuo klausimu žr. 2020 m. kovo 5 d. Sprendimo *Pensionsversicherungsanstalt (Reabilitacijos išmoka)*, C-135/19, EU:C:2020:177, 46 punktą).

39. Mano nuomone, šio pagrindinio principo turi būti laikomasi taikant ne tik Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalį, bet ir „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijų pagal SESV 21 straipsnį. Priešingu atveju užsienyje savo vaikus auginantis asmuo, remdamasis šiuo kriterijumi, galėtų reikalauti, kad atitinkamus „vaiko auginimo laikotarpius“ įskaitytų ir valstybė narė A, ir valstybė narė B (dvigubas skaičiavimas), arba rinktis, kurie teisės aktai – valstybės narės A ar valstybės narės B – jam būtų palankesni, turint omenyje tai, kad tokio asmens situacijai gali būti taikomi ir vienos, ir kitos valstybės narės teisės aktai. Dėl to „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijus, kaip ir Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalis, negalėtų būti laikomi nustatančiais tik papildomą valstybės narės A kompetenciją²⁴. Atvirkščiai, reikėtų laikyti, kad šiuo kriterijumi ir šia nuostata nustatoma dviguba kompetencija (tiek valstybei narei A, tiek valstybei narei B).

40. Be to, pažymėtina, jog SESV 21 straipsnio 1 dalyje numatyta: „kiekvienas Sąjungos pilietis turi teisę laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje *laikydamasis Sutartyse ir joms įgyvendinti priimtose nuostatose nustatytų apribojimų bei sąlygų*“²⁵. Taigi aš būčiau linkęs atmesti tokį šios nuostatos aiškinimą, kuris prieštarautų bendrai logikai arba vienam iš pagrindinių principų, kuriais grindžiami šie du reglamentai²⁶.

41. Taip pat primenu, kad nors SESV 21 straipsniu siekiama, be kita ko, užtikrinti, kad piliečiai, kurie naudojami teise laisvai judėti, nebūtų diskriminuojami ir kad, kaip yra nusprendęs Teisingumo Teismas, nebūtų atgrasomi nuo naudojimosi šia teise dėl šios laisvės kliūčių, tos nuostatos tikslas nėra garantuoti, kad jie nepatektų į palankią padėtį dėl to, kad naudojami šia teise. Akivaizdu, jeigu asmuo, pasinaudojęs teise laisvai judėti, turėtų teisę į tai, kad „vaiko auginimo laikotarpiai“, kuriuos jis įgijo užsienyje, būtų įskaityti tiek valstybėje narėje A, tiek valstybėje narėje B, arba pasirinkti, kurie teisės aktai turėtų būti taikomi tokiems laikotarpiams, užuot galėjęs remtis valstybės narės A teisės aktais tik tuo atveju, jei pagal valstybės narės B teisės aktus dar nebūtų leidžiama įskaityti „vaiko auginimo laikotarpį“, būtų galima daryti išvadą, kad tokio asmens padėtis taptų palankesnė nei asmens, kuris gyvena tik vienoje valstybėje narėje. Toks rezultatas viršytų tai, ko reikalaujama pagal SESV 21 straipsnį.

42. Galiausiai reikėtų pažymėti, kad visos valstybės narės, kurios sprendimuose *Elsen*, *Kauer* ir *Reichel-Albert* ir neseniai priimtame Sprendime *Pensionsversicherungsanstalt* buvo „valstybė narė B“ (t. y. Prancūzija, Belgija ir Vengrija), pagal savo teisės aktus neįskaitė atitinkamų „vaiko auginimo laikotarpį“. Taigi Teisingumo Teismas „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijų iki šiol taikė tik tokiomis aplinkybėmis, kai buvo aišku, kad valstybė narė B neįskaitė atitinkamų „vaiko auginimo laikotarpį“²⁷.

²⁴ Ten pat, 46 punktas.

²⁵ Išskirta mano.

²⁶ Kaip paaiškinsiu toliau, taip, žinoma, yra nedarant poveikio aplinkybei, kad nacionalinės nuostatos suderinamumas su Sąjungos antrinės teisės nuostata (pavyzdžiui, nagrinėjamu atveju – Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalimi) nebūtinai reiškia, kad šiai priemonei netaikomos SESV nuostatos (šiuo klausimu žr. 2013 m. balandžio 11 d. Sprendimo *Jeltes ir kt.*, C-443/11, EU:C:2013:224, 41 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

²⁷ Kadangi Teisingumo Teismas sprendimuose *Elsen*, *Kauer*, *Reichel-Albert* ar *Pensionsversicherungsanstalt* aiškiai nenurodė, kad valstybės narės B teisės aktuose nebuvo numatytas atitinkamų „vaiko auginimo laikotarpį“ įskaitymas, šie sprendimai taip pat galėtų būti suprantami taip, kad valstybės narės A teisės aktai turėtų būti taikomi tokiems laikotarpiams, *netaikant valstybės narės B teisės aktų* (dėl šio aiškinimo patvirtinimo žr. Sprendimą *Elsen* (28 punktas) ir Sprendimą *Kauer* (30 ir 31 punktai). Vis dėlto, mano nuomone, toks aiškinimas būtų klaidingas bent jau tuo atveju, kai reglamentai Nr. 883/2004 ir Nr. 987/2009 taikomi *ratione temporis* (o sprendimuose *Elsen*, *Kauer* ar *Reichel-Albert* taip nebuvo). Iš tiesų tai reikštų, kad pagal „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijų asmuo galėtų remtis *tik* valstybės narės A teisės aktais, o pagal Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalį šis asmuo galėtų remtis valstybės narės B teisės aktais, ir jeigu pagal šiuos teisės aktus „vaiko auginimo laikotarpis“ neįskaitomas, – valstybės narės A teisės aktais (iš esmės tokiam asmeniui tokie laikotarpiai būtų įskaitomi „dvigubai“). Mano nuomone, „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijus, suformuluotas remiantis SESV 21 straipsniu, negali užtikrinti mažesnio Sąjungos piliečių apsaugos lygio nei ši nuostata.

43. Mano nuomone, iš to, kas išdėstyta, matyti, kad „pakankamai glaudus ryšys“ tarp valstybėje narėje B įgytų „vaiko auginimo laikotarpių“ ir valstybėje narėje A įgytų „draudimo laikotarpių“ gali būti nustatytas tik tuo atveju, jei yra aišku, kad valstybė narė B pagal savo teisės aktus neįskaito „vaiko auginimo laikotarpių“. Tokia sąlyga, kurią Sąjungos teisės aktų leidėjas aiškiai įtraukė į Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalį, tokiomis aplinkybėmis, kai valstybės narės privalo laikytis ir šios nuostatos, ir „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijaus, kurį Teisingumo Teismas nustatė remdamasis SESV 21 straipsniu, turi būti laikoma taikoma *mutatis mutandis*, kai remiamasi šiuo kriterijumi.

44. Atsižvelgdamas į tai, antra, norėčiau paaiškinti, jog sutinku su Čekijos vyriausybe, kad, esant tokiai situacijai, kai taikoma Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalis, valstybė narė B gali būti laikoma įskaitančia „vaiko auginimo laikotarpius“ pagal savo teisės aktus, net jei tokie laikotarpiai prilyginami „gyvenimo šalyje laikotarpiams“, o ne „draudimo laikotarpiams“. Išties Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad „vaiko auginimo laikotarpis“ reiškia „laikotarpį, kuris įskaitomas pagal valstybės narės pensijų teisės aktus arba dėl kurio prie pensijos pridedama papildoma išmoka tiesiogiai dėl tos priežasties, kad asmuo augino vaiką, neatsižvelgiant į metodą, kuris buvo naudojamas tiems laikotarpiams apskaičiuoti“.

45. Iš šios plačios apibrėžties matyti, kad, siekiant nustatyti, ar į „vaiko auginimo laikotarpius“ atsižvelgiama pagal valstybės narės B teisės aktus, kaip tai suprantama pagal šio reglamento 44 straipsnio 2 dalį, pakanka patikrinti, ar tokie laikotarpiai įskaitomi (arba laikomi suteikiančiais pensijos priedą) pagal šios valstybės narės pensijų teisės aktus. Kaip šie laikotarpiai įskaitomi, įskaitant tai, ar jie įskaitomi kaip „draudimo laikotarpis“, ar kaip „gyvenimo šalyje laikotarpis“, neturi reikšmės.

46. Mano nuomone, vadovaujantis ta pačia logika kaip šios išvados 39 ir 40 punktuose, ši apibrėžtis *mutatis mutandis* taikoma taikant „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijų, suformuluotą remiantis SESV 21 straipsniu. Priešingu atveju asmuo įgytų teisę į tai, kad tas pats vaiko auginimo laikotarpis būtų įskaitytas du kartus (ir pagal valstybės narės A, ir pagal valstybės narės B teisės aktus), jeigu ši valstybė narė B įskaitytų tokį laikotarpį tik kaip „gyvenimo [šalyje] laikotarpį“, o ne kaip „draudimo laikotarpį“²⁸. Toks rezultatas prieštarautų bendrai reglamentų Nr. 883/2004 ir Nr. 987/2009 logikai ir viršytų tai, ko reikalaujama pagal SESV 21 straipsnį. Be to, toks rezultatas taip pat galėtų pažeisti Sąjungos piliečių teisę naudotis judėjimo laisve, nes priešingu atveju asmens laikas, skirtas vaikams auginti valstybėje narėje B, negalėtų būti įskaitytas valstybėje narėje A, jeigu pagal šios valstybės narės teisės aktus toks laikotarpis turėtų būti laikomas „gyvenimo [šalyje] laikotarpium“, o ne „draudimo laikotarpium“. Šiuo klausimu primenu, jog iš Teisingumo Teismo sprendimo *Pensionsversicherungsanstalt* matyti, kad priimdamas Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnį Sąjungos teisės aktų leidėjas sukonkretino tik kai kurias iš SESV 21 straipsnio kylančias pareigas, susijusias su „vaiko auginimo laikotarpių“ įskaitymu. Kadangi šių pareigų taikymo sritis yra platesnė, nei numatytyjų šiame antrinės teisės akte, man atrodo, kad sąvokos „vaiko auginimo laikotarpiai“ apibrėžtis pagal SESV 21 straipsnį negali būti siauresnė nei pagal Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnį.

47. Pagrindinėje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar „vaikų auginimo laikotarpiai“ turi būti įskaityti pagal valstybės narės B (Nyderlandai) teisės aktus. Primenu, kad ginčas pagrindinėje byloje susijęs su VA teise į neįgalumo išmokas, o ne į senatvės

²⁸ Tokiu atveju būtų laikoma, kad valstybė narė B *neleidžia* atsižvelgti į „vaiko auginimo laikotarpius“ pagal jos teisės aktus. Taigi valstybė narė A, taikydama „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijų, privalėtų taikyti savo teisės aktus vaiko auginimui valstybėje narėje B skirtiems laikotarpiams. Vis dėlto praktiškai šie laikotarpiai vis tiek būtų įskaitomi kaip „gyvenimo [šalyje] laikotarpiai“ pagal valstybės narės B teisės aktus.

pensiją, tačiau tai turi patikrinti minėtas teismas²⁹. Per teismo posėdį Nyderlandų vyriausybė paaiškino, kad pagal jos nacionalinę teisę neįgalumo išmokų neleidžiama skirti savarankiškai dirbantiems asmenims, kaip antai VA, ir kad „vaiko auginimo laikotarpiai“ prilyginami „gyvenimo [šalyje] laikotarpiams“ tik suteikiant kitos rūšies pensiją, t. y. senatvės pensiją. Ji taip pat pridūrė, jog atsižvelgiant į tai, kad pagrindinė byla susijusi tik su neįgalumo išmokų skyrimu, reikia manyti, kad pagal šios valstybės narės teisės aktus nėra įskaitomas *joks* vaiko auginimo laikotarpis³⁰.

48. Pateikęs šias pastabas kaip atsakymą į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pirmąjį klausimą, dabar nagrinėsiu, ar „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijus, kurį Teisingumo Teismas taikė sprendimuose *Elsen*, *Kauer* ir *Reichel-Albert* ir neseniai priimtame Sprendime *Pensionsversicherungsanstalt*, yra svarbus šioje byloje.

B. Dėl antrojo klausimo: kas yra „pakankamai glaudus ryšys“?

49. Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar SESV 21 straipsnyje numatyta pareiga įskaityti „vaiko auginimo laikotarpius“ valstybėje narėje A (šiuo atveju Vokietijoje) taikoma ir tuo atveju, kai, kaip yra pagrindinėje byloje, atitinkamas asmuo mokėjo įmokas dėl savo „darbo pagal darbo sutartį“ arba „savarankiško darbo“ šioje valstybėje narėje tik *po to*, kai užaugino savo vaikus vienoje ar keliose kitose valstybėse narėse, ir visai jų nemokėjo prieš gimstant vaikams. Tokiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas aiškiai nurodo sprendimus *Elsen*, *Kauer* ir *Reichel-Albert*, kuriuose Teisingumo Teismas nustatė ir išplėtojo „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijų.

50. Paaiškinsiu, pirma, kodėl manau, kad tokiomis aplinkybėmis, kai reglamentai Nr. 883/2004 ir Nr. 987/2009 taikomi *ratione temporis*, nereikėtų pasiduoti pagundai pernelyg išplėsti „pakankamai glaudų ryšį“, ir, antra, kodėl toks ryšys gali būti, nors asmuo, prieš persikeldamas į valstybę narę B, kad ten augintų savo vaikus, nemokėjo įmokų į valstybės narės A privalomojo pensijų draudimo sistemą dėl savo „darbo pagal darbo sutartį“ arba „savarankiško darbo“.

1. „Pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijus po Sprendimo „Pensionsversicherungsanstalt“

51. Kaip paaiškinau savo išvadoje byloje *Pensionsversicherungsanstalt*³¹, man atrodo, kad priimdamas Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalį Sąjungos teisės aktų leidėjas sąmoningai nusprendė *nesiremti* „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijumi, kurį Teisingumo Teismas suformulavo pagal anksčiau taikytą reglamentavimą (t. y. tokiomis aplinkybėmis, kai *ratione temporis* buvo taikomas Reglamentas Nr. 1408/71). Kadangi ta nuostata buvo priimta vėliau nei sprendimai *Elsen* ir *Kauer* (bet ne Sprendimas *Reichel-Albert*), jei būtų norėjęs, Sąjungos teisės aktų leidėjas būtų galėjęs ją priimti *expressis verbis*, kad šis kriterijus būtų visiškai integruotas į Sąjungos antrinę teisę. Vis dėlto galbūt todėl, kad šis kriterijus nėra toks aiškus (ir yra suformuluotas bendriau nei) Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalyje nustatytos trys

²⁹ Pažymiu, jog Vokietijos vyriausybė teigia, jog tam, kad „vaiko auginimo laikotarpiai“ galėtų būti laikomi „įskaitomais“ pagal valstybės narės B teisės aktus, svarbu tik tai, kad pagal šiuos teisės aktus jie būtų įskaitomi skiriant bet kokios rūšies pensiją (nesvarbu, ar tai būtų senatvės, ar neįgalumo pensija). Nesutinku su tuo. Manau, reikia atsižvelgti į tai, ar jie yra įskaitomi konkrečiai aptariamoms rūšies pensijai gauti.

³⁰ Dėl išsamumo pažymiu, jog Nyderlandų vyriausybė teigia, kad šioje byloje pagal Reglamento Nr. 883/2004 II antraštinę dalį kompetentinga valstybė narė yra ne Nyderlandų Karalystė, o Vokietija, nes VA tapo neįgali tuo metu, kai gyveno ir dirbo Vokietijoje. Manau, toks aiškinimas yra akivaizdžiai klaidingas. Siekiant nustatyti, kurie teisės aktai turi būti taikomi konkrečiu laikotarpiu (šiuo atveju – „vaiko auginimo laikotarpiu“), reikia atsižvelgti į atitinkamo asmens padėtį per šį laikotarpį, o ne į datą, kai jis įgijo teisę į pensiją.

³¹ C-576/20, EU:C:2022:75, 60–63 punktai.

aiškiai apibrėžtos sąlygos, ir kadangi šia nuostata buvo siekiama nustatyti (ribotą) kompetencijos taisyklių, įtvirtintų Reglamento Nr. 883/2004 II antraštinėje dalyje, išimtį, jis nusprendė to nedaryti³².

52. Būtent dėl šių ir tam tikrų kitų priežasčių³³ laikiausi nuomonės, kad nors Teisingumo Teismas, priešingai, nei siūliau³⁴, jau yra nusprendęs, kad „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijus išlieka svarbus tuo atveju, kai *ratione temporis* taikomi reglamentai Nr. 883/2004 ir Nr. 987/2009, o ne Reglamentas Nr. 1408/71, reikėtų atsispirti pagundai skatinti dar labiau padidinti situacijų, kurias apimtų „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijus, skaičių remiantis ne šiais reglamentais, o SESV 21 straipsniu.

53. Prie šio reiškinių galėtų prisidėti keli veiksniai. Pirma, kaip jau ką tik paaiškinau, neaišku, kas yra „pakankamai glaudus ryšys“. Dėl savo pobūdžio „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijus yra neapibrėžtas ir priklauso nuo to, kas kiekvienu konkrečiu atveju gali būti laikoma svarbiomis aplinkybėmis. Sprendimuose *Elsen*, *Kauer*, *Reichel-Albert* ir *Pensionsversicherungsanstalt* buvo pabrėžiami įvairūs veiksniai, įskaitant tai, kad ieškovės dirbo tik valstybėje narėje A ar kad jos mokėjo įmokas tik šioje valstybėje narėje, tačiau nė vienas iš jų nebuvo išskirtas kaip lemiamas³⁵. Antra, Teisingumo Teismas iki šiol visais atvejais yra konstatavęs „pakankamai glaudaus ryšio“ buvimą, ir dar nėra konstatavęs jo nebuvimo. Iš tiesų ankstesni sprendimai, kuriuose buvo taikomas šis kriterijus, rodo Teisingumo Teismo polinkį didinti situacijų, kurioms esant valstybei narei A gali tekti taikyti savo teisės aktus valstybėje narėje B įgytiems „vaiko auginimo laikotarpiams“, skaičių, užuot jų ribojus. Pavyzdžiui, sprendimuose *Elsen* ir *Kauer* ieškovėms buvo taikomi valstybės narės A teisės aktai iki tol, kol buvo pradėti skaičiuoti užsienyje įgyti „vaiko auginimo laikotarpiai“³⁶, tačiau to paties negalima pasakyti apie ieškoves bylose, kuriose priimti sprendimai *Reichel-Albert* ir *Pensionsversicherungsanstalt*³⁷, bet ir tai nesutrukdė Teisingumo Teismui konstatuoti „pakankamai glaudaus ryšio“ buvimą.

54. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, nekelia nuostabos tai, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas savo prašyme priimti prejudicinį sprendimą paminėjo įvairias aplinkybes (pavyzdžiui, tai, kad visa VA profesinės veiklos istorija susijusi su Vokietija, kad ji lankė mokyklą tik Vokietijoje, kad apsigyveno Nyderlanduose vos keli kilometrai nuo sienos su Vokietija ir kad jos vaikai lankė mokyklą Vokietijoje) kaip galimai svarbias nustatant „pakankamai glaudaus ryšio“ buvimą³⁸.

55. Tolesnėse šios išvados dalyse pabandyčiau patikslinti šio kriterijaus taikymo sritį. Pirmiausia išsamiai išdėstysiu: a) aplinkybes, kurios, mano nuomone, nėra svarbios siekiant nustatyti tokio ryšio buvimą, o tada primygtinai pabrėšiu b) aplinkybes, kurias, priešingai, laikau lemiamomis.

³² Ten pat, 64 ir 65 punktai.

³³ Visų pirma susijusių su tuo, kad valstybės narės teisės aktas, kuriame be priekaištų atspindėtas Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 2 dalies turinys, po Sprendimo *Pensionsversicherungsanstalt* galėtų būti pripažintas prieštaraujančiu SESV 21 straipsniui, jei pagal jį „vaiko auginimo laikotarpis“ nebūtų leidžiama įskaityti kitose situacijose (tokias situacijas sunku numatyti, nes „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijus pagal savo pobūdį yra neaiškus).

³⁴ Žr. mano išvadą byloje *Pensionsversicherungsanstalt*.

³⁵ Pavyzdžiui, Sprendime *Elsen* Teisingumo Teismas konstatavo, jog dėl to, kad tarp šių laikotarpių ir U. Elsen veiklos Vokietijoje laikotarpių buvo „glaudus ryšys“, U. Elsen negalėjo būti laikoma nutraukusia visą „profesinę veiklą“ ar kad dėl to jai turėjo būti taikomi valstybės narės, kurioje ji gyveno (Prancūzija), teisės aktai. Tačiau man atrodo, kad Sprendime *Reichel-Albert* Teisingumo Teismo išvadą paskatino kitokie motyvai. Pirma, D. Reichel-Albert, prieš laikinai perkeldama savo gyvenamąją vietą į kitą valstybę narę (Belgija), kurioje niekada nedirbo, ir po šio perkėlimo dirbo ir mokėjo įmokas tik vienoje valstybėje narėje (Vokietija). Antra, D. Reichel-Albert persikėlė į Belgiją tik dėl šeiminių priežasčių tiesiai iš Vokietijos, kurioje dirbo iki to momento, kai buvo likęs mėnuo iki jos persikėlimo..

³⁶ Žr. Sprendimą *Elsen* (26 punktas) ir Sprendimą *Kauer* (32 punktas).

³⁷ Išties abiejose tose bylose valstybės narės A teisės aktai nustojo būti taikomi ieškovei likus keliems mėnesiams ar net metams iki tokių laikotarpių skaičiavimo pradžios.

³⁸ Žr. šios išvados 23 punktą.

a) *Nereikšmingos aplinkybės*

56. Pirma, kadangi „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijus buvo nustatytas byloje, kuriose Teisingumo Teismas nagrinėjo du klausimus, t. y. pirma, klausimą, ar valstybė narė A privalėjo taikyti savo teisės aktus valstybėje narėje B įgytiems vaiko auginimo laikotarpiams, ir, antra, jeigu taip yra, ar pagal šiuos teisės aktus šie laikotarpiai buvo laikomi tarsi įgytais jos teritorijoje, todėl šie teisės aktai buvo suderinami su SESV 21 straipsniu³⁹, gali būti patrauklu manyti, kad antrajam iš šių klausimų reikšminga jurisprudencija taip pat yra reikšminga pirmajam klausimui.

57. Šiuo klausimu reikėtų pažymėti, jog Sprendime *Pensionsversicherungsanstalt* Teisingumo Teismas priminė, kad nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos tam tikri valstybės narės piliečiai atsiduria mažiau palankioje padėtyje vien dėl to, kad pasinaudojo teise laisvai judėti ir apsigyventi kitoje valstybėje narėje, turi būti laikomi lemiančiais nevienodą požiūrį, prieštaraujantį principams, kuriais grindžiamas Sąjungos piliečio statusas, jam naudojantis judėjimo laisve⁴⁰. Sutinku, kad jeigu šioje byloje nagrinėjamu atveju VA būtų auginusi savo vaikus Vokietijoje, atitinkami „vaiko auginimo laikotarpiai“ būtų buvę automatiškai įskaityti pagal taikytinus Vokietijos teisės aktus (t. y. pagal SGB VI 56 straipsnio 3 dalies pirmą sakinį). Taigi, kaip ir ieškovių byloje, kuriose priimti sprendimai *Elsen*, *Kauer*, *Reichel-Albert* ir *Pensionsversicherungsanstalt*, VA padėtis tapo mažiau palanki vien todėl, kad ji augino savo vaikus Nyderlanduose, o ne Vokietijoje.

58. Vis dėlto manau, kad aplinkybė, jog toks asmuo, kaip VA pagrindinėje byloje, atsiduria nepalankioje padėtyje dėl to, kad valstybė narė A neįskaito jo užsienyje įgytų „vaiko auginimo laikotarpių“, pati savaime nėra svarbi atsakant į klausimą, ar tarp valstybėje narėje B įgytų „vaiko auginimo laikotarpių“ ir valstybėje narėje A šio asmens įgytų „draudimo laikotarpių“ yra „pakankamai glaudus ryšys“. Ji labiau susijusi su klausimu, ar valstybės narės A teisės aktai yra suderinami su SESV 21 straipsniu.

59. Mano nuomone, abu klausimai skiriasi vienas nuo kito ir negali būti tapatinami. Teisingumo Teismas tai patvirtino Sprendime *Pensionsversicherungsanstalt*⁴¹. Vadinas, vien ta aplinkybe, kad toks asmuo, kaip VA, nukenčia todėl, kad „vaiko auginimo laikotarpiai“, kuriuos ji įgijo valstybėje narėje B, nėra įskaitomi valstybės narės A, negalima remtis siekiant padidinti situacijų, kai yra „pakankamai glaudus ryšys“, skaičių⁴².

60. Antra, pažymiu, kad dauguma Vokietijos vyriausybės per teismo posėdį pateiktų argumentų daugiausia buvo susiję su tuo, kad VA turi tvirtesnių ryšių su Nyderlandais nei su Vokietija. Šios vyriausybės teigimu, dėl šios priežasties Vokietijos Federacinė Respublika neprivalėtų taikyti savo teisės aktų „vaiko auginimo laikotarpiams“, kuriuos VA įgijo Nyderlanduose.

³⁹ Kaip jau paaiškinau savo išvadoje byloje *Pensionsversicherungsanstalt* (C-576/20, EU:C:2022:75, 38 punktas), iki reglamentų Nr. 883/2004 ir Nr. 987/2009 įsigaliojimo Teisingumo Teismo jurisprudencija, kaip ją suprantu, buvo formuojama remiantis dviejų etapų požiūriu, grindžiamu valstybės narės A teisės aktų taikytinumu valstybėje narėje B įgytiems „vaiko auginimo laikotarpiams“, jeigu tarp šių laikotarpių ir valstybėje narėje A įgytų atlygintinos profesinės veiklos laikotarpių yra „glaudus ryšys“ (pirmasis etapas), ir iš SESV 21 straipsnio kylančia pareiga, kad pagal tokius teisės aktus valstybėje narėje B įgyti „vaiko auginimo laikotarpiai“ būtų vertinami taip, tarsi jie būtų buvę įgyti valstybėje narėje A (t. y. kad šie laikotarpiai būtų vertinami vienodai) (antrasis etapas).

⁴⁰ Žr. Sprendimą *Pensionsversicherungsanstalt* (61 punktas) ir Sprendimą *Reichel-Albert* (42 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

⁴¹ Žr., be kita ko, to sprendimo 63 ir 64 punktus.

⁴² Reikėtų pridurti, kad jeigu kiekvieną kartą, kai asmuo pasinaudoja teise laisvai judėti pagal SESV nuostatas, vieninteliai kriterijai būtų tai, ar tokio asmens padėtis taptų mažiau palanki, jeigu jis negalėtų toliau remtis jam anksčiau taikytais valstybės narės teisės aktais, visos taisyklės, kurios yra reglamentais Nr. 883/2004 ir Nr. 987/2009 nustatytos koordinavimo sistemos dalis, netektų prasmės. Toks rezultatas sukeltų daug netikrumo ne tik valstybėms narėms, bet ir patiems Sąjungos piliečiams (taigi galiausiai galėtų pakenkti naudojimuisi pagal šias nuostatas saugoma teise laisvai judėti, užuot jį palengvinus).

61. Nepritariu tokiai analizei. Mano nuomone, vien tai, kad atitinkamas asmuo taip pat yra susijęs su valstybės narės B socialinės apsaugos sistema atitinkamais „vaiko auginimo laikotarpiais“ (pavyzdžiui, dėl to, kad šiais laikotarpiais šiam asmeniui šioje valstybėje narėje taikomas privalomasis draudimas), netrukdo tokiems laikotarpiams taikyti valstybės narės A teisės aktų. Kaip jau paaškinau atsakydamas į pirmąjį klausimą, „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijumi *nesiekiamo* nustatyti, atsižvelgiant į socialinės apsaugos sistemą, su kuria ieškovas yra glaudžiausiai susijęs, kokie teisės aktai – ar valstybės narės A, ar valstybės narės B – yra taikomi. Šiuo kriterijumi veikia siekiama suteikti papildomą (likutinę) kompetenciją valstybei narei A, o tai nedaro poveikio aplinkybei, kad jeigu pagal valstybės narės B teisės aktus įskaitomi „vaiko auginimo laikotarpiai“, tada taikomi tik tos valstybės narės teisės aktai.

62. Šiuo klausimu reikėtų priminti, kad, kaip Komisija pažymėjo per teismo posėdį, Teisingumo Teismas „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijų pirmą kartą suformulavo Sprendime *Elsen*, susijusiame su pasienio darbuotoja. Pasienio darbuotojai neišvengiamai turi ryšių tiek su valstybe nare, kurioje dirba, tiek su valstybe nare, kurioje gyvena. Šiuo klausimu aišku, kad vien tai, jog asmuo turi ryšių su valstybe nare B, neužkerta kelio tam, kad toks asmuo taip pat būtų „pakankamai glaudžiai susijęs“ su valstybės narės A socialinės apsaugos sistema.

63. Trečia, taip pat galima būtų teigti, jog tam, kad būtų nustatytas „pakankamai glaudus ryšys“, ieškovas per savo gyvenimą turi būti dirbęs tik vienoje valstybėje narėje (valstybėje narėje A). Teisingumo Teismas iš tikrųjų pabrėžė šią aplinkybę savo sprendimuose *Elsen*, *Kauer*, *Reichel-Albert* ir *Pensionsversicherungsanstalt*.

64. Vis dėlto išvelgiu dvi tokio požiūrio problemas. Pirma, jis būtų nepalankus Sąjungos piliečiams, dirbusiems keliuose valstybėse narėse, todėl pasinaudojusiems laisvo judėjimo teise pagal SESV nuostatas. Pavyzdžiui, asmuo gali būti dirbęs tik valstybėje narėje A ir prieš augindamas vaiką valstybėje narėje B, ir iš karto po to. Ar iš tokio asmens reikėtų atimti galimybę remtis valstybės narės A teisės aktais dėl „vaiko auginimo laikotarpių“, įgytų valstybėje narėje B, vien dėl to, kad jis vėliau dirba valstybėje narėje C arba net valstybėje narėje B, bet nebe valstybėje narėje A?

65. Antra, dėl tokio požiūrio valstybei narei A taip pat galėtų tekti neproporcingų įpareigojimų. Pavyzdžiui, jeigu atitinkamas asmuo prieš augindamas savo vaikus valstybėje narėje B neturėjo *visiškai* jokio ryšio su valstybe nare A. Ar valstybė narė A privalėtų taikyti savo teisės aktus valstybėje narėje B įgytiems „vaiko auginimo laikotarpiams“, nors atitinkamas asmuo pradėjo dirbti toje valstybėje tik po daugelio metų, vien dėl to, kad gali būti laikoma, kad jis dirbo tik toje valstybėje narėje?

66. Galiausiai nemanau, kad, kaip nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, „pakankamai glaudaus ryšio“ buvimas gali būti grindžiamas vien tuo, kad atitinkamo asmens gyvenimas gimus vaikams „daugiausia nukreiptas“ į valstybės narės A teisinę, ekonominę ir socialinę sistemą (pavyzdžiui, dėl to, kad vaikai valstybėje narėje A lanko mokyklą). Šis kriterijus yra pernelyg neaiškus ir nenuspėjamas ir dėl jo „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijus netaptų aiškesnis.

67. Tai patikslinus, telieka priminti, kokios aplinkybės yra lemiamos nustatant „pakankamai glaudų ryši“.

b) Lemiamos aplinkybės

68. Man atrodo akivaizdu, kad lemiamas veiksnys nustatant „pakankamai glaudų ryšį“ yra tai, kad atitinkamas asmuo „draudimo laikotarpius“ įgijo valstybėje narėje A *prieš* savo vaikų auginimą valstybėje narėje B, *ir nebūtinai po to*. Mano nuomone, tai, kad atitinkamas asmuo vėl grįžo dirbti į valstybę narę A *pasibaigus* valstybėje narėje B įgytiems „vaiko auginimo laikotarpiams“, gali sustiprinti Teisingumo Teismo išvadą, kad yra „pakankamai glaudus ryšys“. Vis dėlto tai nėra būtina tokio ryšio buvimo sąlyga.

69. Jeigu norėdamas pasinaudoti valstybės narės A teisės aktais atitinkamas asmuo turėtų ir vėl dirbti toje valstybėje narėje arba įgyti naujus „draudimo laikotarpius“ joje *po to*, kai užaugino vaikus valstybėje narėje B, jam tiesiog būtų daromas neigiamas poveikis įgyvendinant teisę laisvai judėti ir apsigyventi kitose valstybėse narėse pagal SESV 21 straipsnį (nes, išskyrus pasienio darbuotojus, atitinkamas asmuo iš tikrųjų privalėtų grįžti į valstybę narę A, kad įgytų šiuos naujus „draudimo laikotarpius“).

70. Be to, manau, kad nors „draudimo laikotarpiai“ valstybėje narėje A neturi būti įgyti prieš pat vaikui auginti skirtus laikotarpius, būtent valstybė narė A turi būti paskutinė valstybė narė, kurioje atitinkamas asmuo įgijo „draudimo laikotarpius“ prieš augindamas savo vaikus valstybėje narėje B. Mano nuomone, jei asmuo įgyja „draudimo laikotarpius“ valstybėje narėje A, paskui valstybėje narėje C, prieš augindamas vaikus valstybėje narėje B, tada pastarojoje valstybėje narėje įgyti „vaiko auginimo laikotarpiai“ turi būti laikomi glaudžiau susijusiais su valstybėje narėje C įgytais „draudimo laikotarpiais“, o ne su valstybėje narėje A įgytais „draudimo laikotarpiais“. Tokiu atveju savo teisės aktus turi taikyti valstybė narė C, o ne valstybė narė A⁴³.

71. Reikėtų pridurti, jog reikalavimas, kad valstybė narė A būtų paskutinė valstybė narė, kurioje atitinkamas asmuo įgijo „draudimo laikotarpius“ prieš persikeldamas į valstybę narę B, atitinka Reglamento Nr. 987/2009 44 straipsnio 3 dalies taisyklę, pagal kurią valstybės narės A pareiga įskaityti valstybėje narėje B įgytus „vaiko auginimo laikotarpius“ pagal savo teisės aktus nebetaikoma, „jei atitinkamam asmeniui taikomi ar pradedami taikyti kitos valstybės narės teisės aktai dėl to, kad jis pagal darbo sutartį arba kaip savarankiškai dirbantis asmuo vykdo veiklą“.

72. Manau, kad „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijus turi būti grindžiamas dviem esminiais aspektais. Pirma, atitinkamas asmuo turi būti įgijęs „draudimo laikotarpius“ valstybėje narėje A *prieš* užaugindamas savo vaikus valstybėje narėje B (ir nebūtinai po to). Antra, valstybė narė A turi būti paskutinė valstybė narė, kurioje atitinkamas asmuo įgijo tokius „draudimo laikotarpius“ prieš augindamas savo vaikus valstybėje narėje B.

2. Taikymas tokiai situacijai, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje

73. Sprendimo *Pensionsversicherungsanstalt* rezoliucinėje dalyje Teisingumo Teismas aiškiai pabrėžė, kad atitinkamas asmuo mokėjo įmokas tik valstybėje narėje A tiek prieš persikeldamas gyventi į kitą valstybę narę, kur augino vaikus, tiek paskui. Atsižvelgiant į tokią formuluotę, galima būtų kelti klausimą, kaip tai daro prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas

⁴³ Šiuo klausimu taip pat primenu, jog dėl SESV 45 straipsnio, susijusio su judėjimo laisve, Teisingumo Teismas jau yra konstatavęs, kad situacija, pagrįsta pernelyg atsitiktinių ir netiesioginių aplinkybių visuma, negali daryti įtakos darbuotojo sprendimui pasinaudoti judėjimo laisve, todėl negali būti laikoma galinčia kliudyti laisvam darbuotojų judėjimui (žr. 2022 m. lapkričio 24 d. Sprendimą *MCM (Studijoms užsienyje skirta finansinė parama studentams)* C-638/20, EU:C:2022:916, 35 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija). Mano nuomone, šie argumentai tinka ir taikant SESV 21 straipsnį. Taigi „vaiko auginimo laikotarpiai“ negali būti pernelyg nutolę arba pernelyg atsieti nuo valstybėje narėje A įgytų „draudimo laikotarpių“.

šioje byloje, ar „pakankamai glaudaus ryšio“ kriterijus yra įvykdytas esant tokiai situacijai, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, kai VA įgijo tai, ką suprantu kaip laikotarpius, kuriuos galima prilyginti „draudimo laikotarpiams“ valstybėje narėje A (Vokietijoje) iki savo vaikų auginimo valstybėje narėje B (Nyderlanduose), bet įmokas į Vokietijos valstybės narės privalomojo socialinio draudimo sistemą pradėjo mokėti praėjus tik keleriems metams po to, kai nustojo skirti laiką savo vaikams auginti.

74. Manau, tokia aplinkybė, kaip jau minėjau šios išvados 35 punkte, savaime negali užkirsti kelio valstybės narės A (Vokietijos) teisės aktų taikytinumui ginčijamiems laikotarpiams.

75. Šiuo klausimu turiu pripažinti, kad iš esmės logiška asmens teisę į pensiją padaryti priklausomą nuo to, kad atitinkamas asmuo mokėjo įmokas į valstybės narės, atsakingos už tokios pensijos skyrimą, privalomojo pensijų draudimo sistemą. Taigi suprantu, kodėl kai kurios valstybės narės gali norėti apriboti tai, kas turi būti laikoma „draudimo laikotarpiu“, ir apimti tik tuos laikotarpius, kai atitinkamas asmuo faktiškai mokėjo įmokas dėl savo „darbo pagal darbo sutartį“ arba „savarankiško darbo“. Vis dėlto tai nekeičia fakto, kad kitos valstybės narės, įskaitant Vokietiją, pripažįsta, jog tam tikri asmens gyvenimo laikotarpiai, kai jis nemokėjo tokių įmokų ir nedirbo „pagal darbo sutartį“ ar „savarankiškai“ (todėl jam nebuvo taikomas privalomasis draudimas), turi būti prilyginami „draudimo laikotarpiams“.

76. Šiuo klausimu primenu, kad pagal Reglamento Nr. 883/2004 1 straipsnio t punktą sąvoka „draudimo laikotarpis“ neapsiriboja „įmokų mokėjimo, darbo pagal darbo sutartį arba savarankiško darbo laikotarpiais“. Ši sąvoka taip pat taikoma „[visiems laikotarpiams] <...> jeigu pagal minėtus teisės aktus jie prilyginami draudimo laikotarpiams“. Vadinasi, „draudimo laikotarpius“, kaip jie suprantami pagal šią nuostatą, asmuo gali įgyti valstybėje narėje, net jeigu nemoka įmokų pagal šios valstybės narės privalomojo draudimo sistemą (ir pastarojoje valstybėje narėje nevykdo veiklos pagal darbo sutartį ar savarankiškai).

77. Šioje byloje, man atrodo, Vokietijos vyriausybė nurodo, kad profesinio mokymo laikotarpiai, kuriuos VA įgijo Vokietijoje iki tol, kol pradėjo augini vaikus Nyderlanduose, prilyginami „draudimo laikotarpiams“ pagal SGB VI 58 straipsnio 1 dalį. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas panašiai teigia ir savo prašyme priimti prejudicinį sprendimą. Iš tiesų jis pažymi, kad atitinkami „įskaitytini laikotarpiai“ arba „pensijai svarbūs laikotarpiai“ buvo įtraukti į VA draudimo stažą už laikotarpius, kai ji mokėsi profesijos.

78. Be to, Vokietija yra paskutinė valstybė narė, kurioje VA įgijo „draudimo laikotarpius“ prieš persikeldama į Nyderlandus.

79. Taigi, su sąlyga, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas atliks reikiamus patikrinimus, atsižvelgdamas į šios išvados 68–72 punktuose išdėstytus argumentus, esu linkęs manyti, kad valstybės narės A (Vokietija) teisės aktai taikomi ginčijamiems laikotarpiams ir kad pagal SESV 21 straipsnį ši valstybė narė privalo įskaityti šiuos laikotarpius taip, tarsi jie būtų įgyti jos teritorijoje⁴⁴.

⁴⁴ Dėl to, ar pagrindinėje byloje nagrinėjami nacionalinės teisės aktai atitinka SESV 21 straipsnį (antrasis etapas, kurį nurodžiau šios išvados 39 išnašoje), reikėtų pažymėti, kad ir Sprendime *Elsen* (34 punktas), ir Sprendime *Reichel-Albert* (39 punktas) Teisingumo Teismas, kiek tai susiję su pagrindinėje byloje nagrinėjamos nuostatomis tapačiomis ankstesnės redakcijos nuostatomis, jau pasinaudojo galimybe pripažinti, kad tokios nuostatos yra nepalankios Sąjungos piliečiams, pasinaudojusiems teise laisvai judėti ir gyventi valstybėse narėse, užtikrinama pagal SESV 21 straipsnį, todėl jos prieštarauja šiai nuostatai. Mano nuomone, ši išvada tebegalioja.

V. Išvada

80. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Landessozialgericht Nordrhein-Westfalen* (Šiaurės Reino-Vestfalijos aukštesnysis socialinių bylų teismas, Vokietija) pateiktus prejudicinius klausimus:

2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 987/2009, nustatančio Reglamento Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo įgyvendinimo tvarką, 44 straipsnio 2 dalis

turi būti aiškinama taip, kad už pensijos mokėjimą atsakinga valstybė narė pagal SESV 21 straipsnį turi taikyti savo teisės aktus ir įskaityti kitoje valstybėje narėje įgytus „vaiko auginimo laikotarpius“, tarsi tokie laikotarpiai būtų įgyti jos teritorijoje, jeigu, pirma, atitinkamas asmuo įgijo „draudimo laikotarpius“ pirmojoje valstybėje narėje iki šių „vaiko auginimo laikotarpių“ įgijimo ir, antra, ši valstybė narė buvo paskutinė valstybė narė, kurioje atitinkamas asmuo įgijo tokius „draudimo laikotarpius“ iki persikėlimo. Pirmosios valstybės narės pareiga įskaityti antrojoje valstybėje narėje įgytus „vaiko auginimo laikotarpius“ netaikoma, jeigu ta valstybė narė jau įskaito tokius laikotarpius pagal savo teisės aktus. „Draudimo laikotarpis“ gali apimti laikotarpį, kuris pagal pareigą mokėti pensiją turinčios valstybės narės nacionalinės teisės aktus prilyginamas „draudimo laikotarpiui“, per kurį į tos valstybės narės privalomojo pensijų draudimo sistemą nebuvo mokama jokių įmokų.